

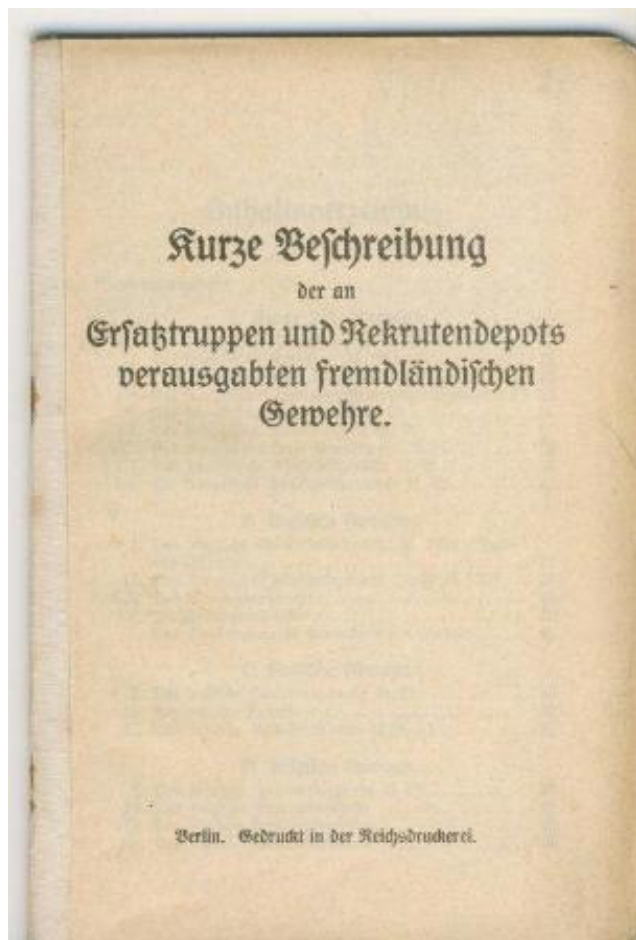
De Nederlandse M95 in Duitse dienst tijdens de Eerste Wereldoorlog

Door: Jan van Gelderen

Inleiding

Kort na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog had Duitsland een groot tekort aan wapens. Duitsland lag geïsoleerd tussen vijandelijke landen en er werd door de Entente ook op zee gepatrouilleerd. De Duitsers konden weinig anders doen dan wapens aan de eigen marine onttrekken en buitwapens inzetten. De nood was zo hoog dat er ook geweren aangekocht werden die particuliere wapenhandelaren nog in Duitsland of Oostenrijk voorradig hadden. Er zijn aanwijzingen dat zelfs de Nederlandse M95 tijdens die periode door de Duitsers is ingezet. Dat lijkt onwaarschijnlijk want het neutrale Nederland was immers niet in oorlog.

In dit artikel wordt bekeken of het misschien toch waar is. Daarbij staan 3 vragen centraal: Waar komt dit gerucht vandaan? Welk geweermodel kan het geweest zijn? Hoe zou Duitsland beslag kunnen leggen op M95's?

Afbeelding -1- foto en collectie Wolfgang Meijer.

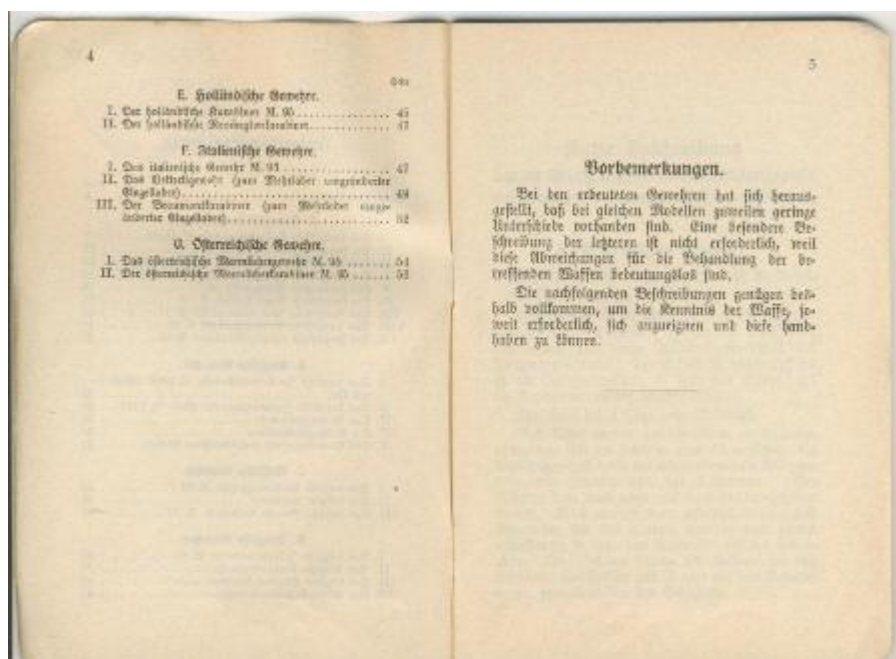
Waar komt dit gerucht vandaan

Voor de grote variatie aan buitenlandse geweren die tijdens de Eerste Wereldoorlog in het Duitse leger in omloop was, bestond behoefte aan een Duitstalige handleiding.

Het Pruisische ministerie van oorlog bracht daarom in 1915¹ een drukwerk uit onder de titel “Kurze Beschreibung der an Ersatztruppen und Rekrutendepots verausgabten fremdländischen Gewehre”.

De meest rechtstreekse verwijzing naar het gebruik van de Nederlandse M95 door de Duitsers tijdens WO-I staat in dit drukwerk. De handleiding beschrijft, naast de wapens die de Entente gebruikt hadden, zoals Mosin-Nagants, Lee-Enfields en Lebel geweren, namelijk ook Beaumont karabijnen, Nederlandse Remington karabijnen en “Der höllandische Karabiner M95” met een kaliber van 6,5 mm.

Deze Pruisische handleiding is uitgangspunt van het boek van Wolfgang Finze en Joachim Görtz, “Fremde Gewehre in deutschen Diensten 1914 – 1918”. Een andere auteur, Wilhelm Micke, beschrijft in zijn boek “Patronen für Hilfs- und Beutehandfeuerwaffen des Zeitraums 1914 bis 1938” eveneens dat het door Nederland ingevoerde Mannlicher Modell 1895 met een kaliber van 6,5 x 53,5R mm door de Duitsers is gebruikt tijdens WO-I. Ik heb dhr. Micke gevraagd waarop dit is gebaseerd. Hij geeft aan dat het boek van Wolfgang Finze, en daarmee dus indirect de Pruisische handleiding, zijn belangrijkste bron is. Ook is er nog een derde boek dat, op grond van deze Pruisische handleiding, vermeldt dat de Nederlandse M95 door de Duitsers tijdens WO-I is gebruikt: Werner Eckardt – Otto Morawietz “Die Handwaffen des brandenburgisch-preussisch –deutschen Heeres 1640-1945”, Helmut Gerhard Schulz Verlag, Hamburg 1973.

Afbeelding -2- Een fragment uit “Kurze Beschreibung der an Ersatztruppen und Rekrutendepots verausgabten fremdländischen Gewehre”. foto en collectie Wolfgang Meijer.

Mathieu Willemsen, conservator bij het Legermuseum, liet mij weten dat het museum sinds enkele jaren een bijzonder stuk in de collectie heeft. Het betreft een Beaumont karabijn,

¹ In het boekje staat nergens een jaartal vermeld. Wolfgang Finze en Joachim Görtz vermeldden in hun boek “Fremde Gewehre in deutschen Diensten 1914 – 1918”, Rostock, München 2002, Books on Demand GmbH op bladzijde 5 dat het in 1915 is verschenen. Ik heb daarover contact opgenomen met Wolfgang Finze. Deze verklaart dat het boekje officieel op 31 december 1915 is verschenen. Het voorblad van het boekje, afkomstig uit Bayerischen Kriegsarchief München, vermeldt op het voorblad het stempel: “genehmigt unter der Nummer 5427 im Jahre (19)15 von Dienststelle IIIa (5427 15 IIIa)”.

inventarisnummer 019915, waarvan het cartouche in de kolf aangeeft dat deze karabijn onderdeel was van de bewapening van het Duitse Rijk.

Afbeelding -3- De Beaumont-Vitali karabijn was tijdens de Eerste Wereldoorlog al sterk verouderd (kal. 11mm zwartkruit). Het cartouche in de kolf bewijst dat dit, van oorsprong Nederlandse geweer, onderdeel was van de bewapening van het Duitse Rijk. Met dank aan Mathieu Willemsen, conservator Legermuseum. Foto en collectie Legermuseum inventarisnummer 019915.

Het Pruisische boekje vermeldt ook expliciet een Beaumont karabijn (dus geen geweer) met een kwadrantvizier dat qua instelmogelijkheden exact overeenkomt met het boogklepvizier (In de Betou) en identiek aan het vizier van de karabijn van het Legermuseum. Een dergelijke karabijn is nooit een onderdeel geweest van de Nederlandse bewapening. De karabijn van het Legermuseum² is voorzien van stempels van de proefbank in Luik (België) en is een Nederlands Beaumont-Vitali geweer dat later is ingekort tot karabijn. Er is nog een identiek exemplaar bekend, zonder Duits cartouche, waarbij de kolf gemerkt is door de wapenhandelaar J. Pire & Cie, te Antwerpen³. Bekend is dat deze Belgische wapenhandelaar in het begin van de 20^e eeuw militaire surplus geweren uit diverse Europese landen te koop aanbood. Het zou kunnen dat deze Beaumont karabijnen met de bezetting van Antwerpen zijn buitgemaakt.

Het Pruisische drukwerk lijkt overigens een storende onjuistheid te bevatten. De Nederlandse Beaumont-Vitali karabijn ("Beaumont karabiner", zie ook afbeelding - 2 -) staat ten onrechte vermeld onder de categorie Italiaanse geweren. Misschien vond men dat logisch vanwege het Italiaanse Vitali systeem dat de Beaumont en Vetterli gemeen hebben.

Afbeelding -4- Toevallig of niet; de Nederlandse Beaumont karabijn van het legermuseum is voorzien van een pompstok die sprekend lijkt op de pompstok van een Italiaanse Vetterli M1870.

Welk geweermodel kan het geweest zijn

Omdat de Beaumont-Vitali karabijn vermeld staat in het hoofdstuk Italiaanse geweren valt ook niet uit te sluiten dat "Der holländische Karabiner M95" helemaal geen Hollands model was maar daar alleen veel op leek. Waarschijnlijk heeft de geweer-beproevingcommissie in Spandau-Ruhleben de tekst van het boekje opgesteld. Wie weet was de beschreven karabijn gewoon wat de beproevingscommissie op dat moment in de eigen collectie voorhanden had.

² Er bevindt zich een identieke karabijn in de collectie van het Bayerisches Armeemuseum te Ingolstadt, Duitsland. Het exemplaar van het Legermuseum komt als dubbel exemplaar uit deze collectie.

³ Deze karabijn was voorheen onderdeel van de collectie van Marck Slootweg.

Het Pruisische boekje beschrijft dat het vizier van “Der höllandische Karabiner M95” verstelbaar was van 400 tot 2000 m. Dat is de vizierindeling conform het Nederlands model geweer en de Nederlandse karabijnen voor het leger. De Marechaussee karabijn van het KNIL had een vizierindeling van 400 tot 1200 meter. In de inleiding van de handleiding staat vermeld dat kleine onderlinge verschillen niet beschreven worden omdat dit voor het gebruik niet van betekenis is. Er zijn maar weinig geweren en karabijnen die zoveel op de M95 lijken dat ze daarvoor door kunnen gaan. De leden van deze geweerfamilie worden hier kort behandeld.

Deutsches Kommissionsgewehr 88

Het ontwerp van de M95 is afgeleid van het Duitse kaliber 8x57 Kommissionsgewehr 88. Gewehr 88 is ontwikkeld in samenwerking met de Pruisische geweeerbeproeving commissie in Spandau⁴. Het magazijn en de bijbehorende patroonhouder leunde zwaar op het ontwerp van Ferdinand von Mannlicher. Aangezien het Gewehr 88 al in de bewapening van Duitsland was opgenomen zal men deze in elk geval niet met de M95 verwisseld hebben.

Roemeense Puska Md.1893

Het commerciële Oesterreichische Waffen Fabriks Gesellschaft (OEWG) uit Steyr, patenthouder van het magazijnontwerp van von Mannlicher, won een rechtszaak tegen de Duitse overheid waardoor OEWG de rechten verkreeg om eveneens Gewehr 88's te produceren. Naar aanleiding van een opdracht van de Roemeense autoriteiten verbeterde Otto Schoenauer (technisch directeur OEWG) het ontwerp van het Gewehr 88. Van dit nieuwe geweermodel werden 5000 stuks Puska (geweer) Md.1892 Kaliber 6,5x53,5R op 27 januari 1892 aan Roemenie geleverd⁵. De Md.1893, opvolger van de Md.1892, werd voorzien van magazijn verstevigingsranden en op de voorste kordonbeugel werd een pen aangebracht voor opstelling in roten. Tot 1912 heeft OEWG zo'n 410.000 stuks Md.1893's aan Roemenie geleverd.

Afbeelding -5- 6,5 x 53,5R patroonhouder. De korte streep die in de rechterzijde van de bodem is ingeslagen geeft aan dat deze is gemaakt bij Königliche Gewehrfabrik in Berlin-Spandau in Duitsland. Dat is opmerkelijk omdat Spandau alleen voor de Duitse overheid produceerde. Wanneer deze patroonhouders gemaakt zijn en waarvoor ze bestemd waren is helaas niet met zekerheid te zeggen. Collectie Derk Jan Besselink, foto Wilhelm Micke.

Nederlandse M1895

De Nederlandse proefnemingen vonden vrijwel gelijktijdig plaats met die van Roemenie. De eerste proefmodellen die Nederland aankocht via de vertegenwoordiger van OEWG Steyr, de Belgische firma August Schriever, leken sterk op de Roemeense Md.1892. De belangrijkste verschillen tussen Md.1892 en M95 zijn de vingergroeven in het voorhout, een 9cm langer bovenhout, een grotere grendelknop, een verbeterde grendel en een ander model vizier. Steyr heeft tussen 1895 en 1897 78.000 stuks complete M95's aan Nederland

⁴ Heino Hintermeier, “In der Stunde der Not, Fremdlandische gewehrmodelle in Osterreich-Ungarn 1914-1918“, Verlag STOHR, 2003, blz 22, 31, 36, 41.

⁵ Aan Zweden leverde OEWG eerder al proefgeweren Mannlicher M/1891. Zweden koos echter uiteindelijk voor de Mauser M/1894 karabijn en het Mauser M/1896 geweer.

geleverd. Daarna zijn er door Steyr tot 1902 alleen nog onderdelen geleverd waarvan bij AI ongeveer nog eens 30.000 M95's zijn samengesteld.

Afbeelding -6- Een Nederlands M95 geweer, linkerzijde. Foto Legermuseum.

Afbeelding -7- Een Nederlands M95 geweer, rechter zijde. Foto Legermuseum.

Portugese Mo.1896

Tussen 1896 en 1899 heeft Portugal bij benadering 8000 stuks kaliber 6,5 x 53,5R Steyr Musquetons Mo.1896 en Carabina Mo.1896 aangeschaft. Deze wapens waren nagenoeg identiek aan het Roemeense model Md.1893. Het schijnt dat ze tot in de jaren 60 onderdeel hebben uitgemaakt van Politie-eenheden in de koloniën van Portugal. Zouden, van een dergelijk klein totaalaantal, ook Portugese Mo.1896's in de Duitse bewapening terecht zijn gekomen⁶?

Mannlicher-Exportmodel 1904

Als sluitstuk van deze geweerfamilie bracht Steyr een laatste Gewehr 88 variant uit op basis van de Roemeense Md.1893 in het kaliber 8x57. Vermoedelijk werd dit geweermodel samengesteld uit oude voorraden met onderdelen van Gewehr 88, Roemeense Md.1893⁷-, en wie weet ook van onderdelen van Nederlandse M95's. Vanaf 1904 werd de M95 namelijk volledig bij AI in de Hembrug fabrieken te Zaandam gefabriceerd⁸. Was het puur toeval dat Steyr in datzelfde jaar het Mannlicher-Exportmodel 1904 introduceerde? Er zijn uiteindelijk maar zo'n 20.000 stuks Exportmodel 1904 geweren gemaakt. Ik vraag me af wat er daarna nog aan onderdelen op voorraad lag.

Hoe zou Duitsland beslag kunnen leggen op M95's

In het Digitaal Archief van de Staten-Generaal heb ik geen documenten kunnen vinden die duiden op leveranties van M95's door AI aan particuliere handelaren of het buitenland, anders dan aan het KNIL. Er kunnen ook geen wapens zijn buitgemaakt omdat Nederland niet heeft deelgenomen aan WO-I. Een levering Nederlands model M95's moet dus haast wel afkomstig zijn van wapenhandelaren of uit de wapenfabriek in Steyr van bondgenoot

⁶ Portugal bleef overigens neutraal tot begin 1916. De 55.000 man van het Portugese expeditieleger werden aan het Westelijk Front (Neuve-Chapelle, Noord-Frankrijk) bewapend door de Britten. Bron: Eric R.J. Wils, "De Slag aan de Leie in april 1918: de Duitse furie walst over de Portugezen heen".

⁷ Heino Hintermeier, "In der Stunde der Not, Fremdlandische gewehrmodelle in Osterreich-Ungarn 1914-1918", Verlag STOHR, 2003, blz 86 en 88.

⁸ G. de Vries en B.J. Martens, "Nederlandse Vuurwapens – Landmacht en Luchtvaartafdeling 1895 – 1940", De Bataafsche Leeuw, Amsterdam 1993. blz 57 t/m 59.

Oostenrijk. Dus het Nederlandse model maar waarschijnlijk zonder Nederlandse afnamestempels.

Militär-
gewehre deutscher und
fremder Staaten.
Kriegs-Bestände.

Fusils militaires
allemands et étrangers.
Matériel de guerre.

German and Foreign
Military Rifles.
War Supplies.

Fusiles militares
alemanes y extranjeros.
Material de guerra.

Mannlicher 7,5
MDF 32 a

Mannlicher 6,5
MDF 32 b

Mannlicher Mod. 95
MDF 32 c

Mannlicher Mod. 95
MDF 32 d

Mannlicher Mod. 1904
MDF 32 e

M D F 32 a	M D F 32 b	M D F 32 c	M D F 32 d	M D F 32 e
Mansliel	Mansex	Manach	Mankara	Manmoda
M. 112.—	M. 140.—	M. 140.—	M. 130.—	M. 110.—

Afbeelding -8- Bladzijde uit de Alfa catalogus van 1911. Het aangeboden Mannlicher 6,5 (2^e geweer van boven) lijkt sterk op de Roemeense Md.1892. Vanwege het afgebeelde vizier is het in elk geval duidelijk dat geen Nederlands model is afgebeeld. Opmerkelijk is de lage prijs van de Mannlicher(-Export) model 1904 ten opzichte van het aangeboden (Roemeense?) Mannlicher 6,5 geweer.

Levering uit de magazijnen van handelaren.

Bewijs dat Nederlands model 1895 geweren of karabijnen voor de bewapening van het Duitse rijk tijdens WO-I bij particuliere handelaren, zoals bijvoorbeeld Adolf Frank Export Gesellschaft uit Hamburg (Alfa), Bennie Spiro uit Hamburg, Arnold Karsberg & Co uit Berlijn of August Schriever et Cie uit Luik, zijn aangekocht heb ik niet kunnen vinden⁹.

⁹ Wolfgang Finze liet mij eveneens weten niet over verder bewijs te beschikken dat Nederlandse M95's tijdens WO-I door de Centralen (Duitse-, en Oostenrijkse strijdkrachten) zijn ingezet. Het lijkt hem waarschijnlijker dat in werkelijkheid het Roemeense model is ingezet. Helmut Bindl (Wehrtechnischen Studiensammlung, Koblenz, Duitsland) lijkt het logischer dat een eventueel Nederlands model 1895 zou worden opgenomen door de

Er is wel een interessante advertentie bewaard gebleven van wapenhandelaar Edouard de Beaumont. De familie van de bekende wapenfabrikant Edouard de Beaumont was later namelijk nog wapenhandelaar. In een catalogus van Edouard de Beaumont uit 1904-1905, bestemd voor particulieren, wordt een "Mannlicher-Repeteergeweer Model 1895, als bij 't Nederlandse leger in gebruik Cal 6,5 mm" aangeboden. Helaas staan er bij de advertentie geen afbeeldingen. Was dit exact het Nederlandse model en waar was het geproduceerd? Volgens een nazaat, dhr. Eddy de Beaumont, kan hierover niets zinnigs gezegd worden op grond van wat er nog resteert van het familiearchief.

Afbeelding -9- collectie en foto Vincent Cozijn

Afbeelding -10- collectie en foto Vincent Cozijn

Levering via Oostenrijk-Hongarije

Net als Duitsland kampte ook Oostenrijk-Hongarije met tekorten. Deze tekorten werden aangevuld met wapens geleverd door haar bondgenoten en wapens die gedurende de oorlog werden buitgemaakt op de vijand. Bovendien lag het Oostenrijks-Hongaarse

Oostenrijkse strijdkrachten maar sluit niets uit. Het Wehrgeschichtliches Museum Rastatt in Duitsland en het Heeresgeschichtliches Museum te Weenen, Oostenrijk, zeggen dat hun niets bekend is over de inzet van Nederlandse M95's door de Centralen tijdens WO-I.

ministerie van oorlog vanaf 1914 beslag op de grote voorraad wapenonderdelen en complete wapens van OEWG in Steyr en de wapenfabriek in Boedapest. Zo lag het Oostenrijkse ministerie van Oorlog met het uitbreken van WO-I bijvoorbeeld beslag bij OEWG op de ruim 80.000 Roemeense Md.1893 6,5mm geweren of onderdelen daarvan en liet deze transformeren naar het Oostenrijkse kaliber 8mm M93. De grote verscheidenheid aan kalibers en modellen die desondanks bestond bracht grote logistieke problemen met zich mee. Duitsland en Oostenrijk wisselden daarom buitwapens uit om zo mogelijk te standaardiseren.

Militaire attachees uit Pruisen hadden regelmatig contact met de Oostenrijkers. Bijvoorbeeld 2 officieren van de Pruisische geweercommissie woonden de Oostenrijkse commissie bij toen op 19 april 1915 de invoering van het Mannlicher-Schonauer-Systeem in kal 8x57 als het nieuwe standaardgeweer werd voorgesteld¹⁰. Het was diezelfde Pruisische geweercommissie die waarschijnlijk de tekst heeft opgesteld van de handleiding waarin ook de “Der höllandische Karabiner M95” staat vermeld. De Oostenrijkse commissie had op hun beurt “Merkblatter uber eigene und fremlandische Hand- und Faustfeuerwaffen” opgesteld¹¹.

Karabijn M95 Oost-Indië

Dat de geweercommissie uit het Duitse Spandau contacten onderhield met de geweercommissie uit Oostentrijk-Hongarije is voor het thema van dit artikel interessant. Interessant is ook de verstandhouding tussen Nederland en het KNIL. Bij het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) bestond er argwaan ten aanzien van de kwaliteit¹² van door AI gemaakte M95's. Daarom werden er bij AI, op verzoek van het KNIL, na 1904 toch nog onderdelen gekocht bij OEWG om daarmee, gecombineerd met AI onderdelen, complete wapens samen te stellen.

In het Nationaal Archief (NA) in Den Haag heb ik wat vermeldingen gevonden, *betreffende de correspondentie*, in de Agenda's van AI, afdeling voor Draagbare Wapens¹³, die ik in de volgende tabel heb samengevat.

Datum	Van/Naar	Omschrijving	Opmerkingen
3 februari 1914	verzonden aan OWG Weenen	onderdelen karabijnen	Op bespoediging aangedrongen op de Int No299A/13 bestelde onderdelen tot karabijnen.
12 februari 1914	ontvangen van OWG Weenen	onderdelen karabijnen	De onderdelen zijn door Steyr verzonden
27 februari 1914	ontvangen van OWG Weenen	onderdelen tot Kar M95 OI	Bericht dat voor het gevraagde quotum geen prijs kan worden opgegeven.
28 mei 1914	ontvangen van OWG Weenen	onderdelen Kar M95 OI	Kondigt toezending aan van 20 viziervoetstukken 1 vizierklep en 1 band.
18 juni 1914	verzonden aan OWG Weenen	onderdelen gew. en Kar M95 OI	Andere leveringstermijn voorgesteld bij instemming waarmede als besteld kunnen worden beschouwd 2800 Lopen Karabijn, 2800 Geleiders, 400 Banden en 30000 Schroeven en handbeschermers

¹⁰ Heino Hintermeier, “In der Stunde der Not ...“, blz 11.

¹¹ Heino Hintermeier, “In der Stunde der Not ...“, blz 20.

¹²G. de Vries en B.J. Martens, “Nederlandse Vuurwapens – KNIL en Militaire Luchtvaart 1897 – 1942”, De Bataafsche Leeuw, Amsterdam 1995.

¹³ Agenda's van ingekomen en uitgaande stukken van de afdeling werkplaats voor draagbare wapens, Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Defensie: Artillerie-Inrichtingen, 1813-1941 (1942-1972), nummer toegang 2.13.86, inventarisnummer 883.

Hieruit valt op te maken dat er in 1914 onderdelen voor geweren en karabijnen M95 voor Oost-Indië (OI), dus het KNIL, bij OEWG (OWG Weenen) besteld zijn. Uit de brief van 12 februari 1914 (dus kort voor het uitbreken van de eerste wereldoorlog) blijkt dat OEWG toen in elk geval nog karabijnonderdelen daadwerkelijk geleverd heeft. Het is dus goed mogelijk dat het Oostenrijk-Hongaarse ministerie van oorlog later beslag heeft gelegd op een partij Nederlands model M95 karabijnonderdelen die bij OEWG gereed lagen voor verzending naar Nederland. OEWG kreeg in WO-I herhaaldelijk opdracht van het ministerie van Oorlog om uit restvoorraden onderdelen complete wapens samen te stellen. Zodoende zouden dus ook Nederlands model M95 karabijnen uiteindelijk bij het Pruisische leger terecht gekomen kunnen zijn.

Conclusie

In feite is de vermelding van “Der hollandische Karabiner M95” in de Pruisische handleiding de enige concrete verwijzing die ik heb kunnen vinden over het gebruik van de M95 door de Duitser tijdens de WO-I. De beschrijving van een Beaumont-Vitali karabijn in diezelfde handleiding klopt met een nog bestaand exemplaar in de collectie van het Legermuseum. Vermelding van dit wapen onder de categorie Italiaanse wapens maakt echter dat we de informatie uit deze handleiding niet blind mogen vertrouwen.

Wie weet duikt ooit ergens nog eens een sluitend bewijs op dat de M95 door de Duitsers in WO-I is ingezet. Tot die tijd blijft het bij speculeren. Hierbij een opsomming van de meest waarschijnlijke mogelijkheden:

1. De M95's zijn, al dan niet gemodificeerd, afkomstig uit de voorraad van een wapenhandelaar. Bijvoorbeeld August Schriever (algemeen vertegenwoordiger van Steyr) uit het bezette België.
2. De (onderdelen van) de M95's komen uit de geconfisqueerde voorraad van OEWG.
3. Wat er in de Pruisische handleiding staat klopt niet. Het waren geen M95's maar iets dat erop leek, bijvoorbeeld de Roemeense Md.1892 of Md.1893.
4. Een combinatie van 1,2 en 3.

De bewering dat de Nederlandse M95 in WO-I gebruikt is door het Duitse leger klinkt op het eerste gezicht niet erg geloofwaardig. Dit artikel toont aan dat dit echter wel goed mogelijk is. Vermoedelijk zijn die betreffende wapens alleen nooit eigendom van de Nederlandse staat geweest.

Kenmerken van wapens die zijn opgenomen in de bewapening van het Duitse rijk

Het gebruik van, op de vijand buitgemaakte, wapens was volgens de conventie van Den Haag toegestaan (29 juli 1898, sectie III, artikel 53). Het meenemen als oorlogsouvenir van, op de vijand buitgemaakte, wapens door individuele militairen was echter verboden. Buitgemaakte geweren werden van een stempel op de systeemkast of de kolf voorzien zodat herkenbaar was dat ze eigendom waren van het Duitse Rijk. Helaas werden de wapens in de praktijk niet altijd gemerkt zodat ook ongemarkeerde wapens mogelijk tijdens WO-I wel als buitwapen zijn ingezet.

Afbeelding -11- Detailopname van een in de Eerste Wereldoorlog op de Fransen buitgemaakt Lebel Mle 1886 geweer. De afkorting "A D. DEUTSCH. R." (Artilleriezeug Depot Deutsches Reich) is op de systeemkast gestempeld. Foto en collectie Jan van Gelderen.

Afbeelding -12- Detailopname van een Nederlandse Beaumont karabijn. Het cartouche in de kolf "DEUTSCHES REICH" geeft aan dat deze karabijn in de Eerste Wereldoorlog in de bewapening van Duitsland is opgenomen. Foto en collectie Legermuseum. Inventarisnummer 019915.